

23 (12) квітня 1714 до А.м.д. було додано дві статті, за якими турецький султан дозволяв військам Речі Посполитої зайняти територію Правобережної України (з якої вже було виведено населення ліквідованих правобережних козацьких полків) у кордонах “від Случі до Дніпра”.

Літ.: Артамонов В.А. Россия и Речь Посполитая после Полтавской победы (1709–1714). – М., 1990; Чухліб Т.В. Правобережна Україна в міжнародних договорах у другій половині XVII – на початку XVIII ст. В кн.: Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку. – К.–Черкаси, 1993, вип.3.

Т.В.Чухліб.

АДРІАНОПОЛЬСЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР 1829 – договір, укладений 14 вересня в Адріанополі (нині турецьке м. Едірне) між Російською і Османською імперіями. Завершив російсько-турецьку війну 1828-29. Складався з 16 статей і окремого пояснювального акту, за якими Росія одержала від переможеної Туреччини багатомільйонну компенсацію за збитки і втрати, заподіяні їй війною, та ряд територій: острови в гирлі Дунаю, кавказьке узбережжя від гирла Кубані до північного кордону Аджарії, фортеці Ахалкалакі й Ахалцих з прилеглими до них районами (Грузія). Натомість з європейської частини Порти виводилися російські війська. За А.м.д. Туреччина визнавала приєднання до Росії Грузії, яке відбулося на початку XIX ст., та переданих Іраном Єреванського (Вірменія) і Нахічеванського (Азербайджан) ханств. Відновлювалися порушені урядом султана автономія дунайських князівств (Молдови і Валахії), автономні права Сербії. Незалежною державою проголошувалася Греція, яка, проте, зобов'язувалася сплачувати Туреччині через п'ять років щорічну данину в 1,5 млн. піастрів.

Безпосередньо для українських, передусім приморських, земель, що входили до складу Російської імперії, особливої ваги мали статті договору, якими за нею закріплювалося право вільної торгівлі на всьому обширі Османської імперії, свобода комерційного судноплавства на Чорному морі й через протоки Босфор і Дарданелли та по Дунаю. Південна Україна, здобувала призупинений війною і карантинними запобіжними заходами морський вихід на ринки країн Близького Сходу і Середземномор'я. Вже 1830 товарообіг найбільшого в чорноморсько-азовському басейні міжнародного порту Одеси сягнув понад 42 млн. руб. проти 1,8 млн. попереднього року і продовжував стрімко зростати впродовж 1830-40-х рр.

Літ.: Смольянинов К. История Одессы. – Одесса, 1853; Юзефович Т. Договоры России с Востоком политические и торговые. – Спб, 1869; Восточный вопрос во внешней политике России. Конец XVIII – начало XIX в. – М., 1978.

М.М.Варварцев.